

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра обліку в державному секторі

Міждисциплінарна курсова робота

3

дисципліни

Мікроекономіка

на тему:

«Доларизація депозитів: причини та ризики»

Студентки 2 курсу, групи ОДС-21

Тимочко В.Б.

Науковий керівник:

Канд. екон. наук, доцент

Чирак І.М.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль – 2018

План

Вступ

1. Теоретичні засади доларизації економіки, її суть та причини виникнення

2. Емпіричний аналіз причин та ризиків доларизації депозитів в Україні

3. Проблеми доларизації депозитів у вітчизняній банківській системі та механізм їх вирішення

Висновки

Список використаної літератури

Вступ

Актуальність дослідження. Доларизація – економічне явище, суть якого полягає у заміщенні конвертованою іноземною валютою національної грошової одиниці внаслідок неналежного виконання нею функцій грошей (засобу обігу, платежу, заощадження та нагромадження). В Україні має місце неофіційна (тіньова) доларизація, внаслідок чого у виконанні функцій грошей поряд з національною валютою неофіційно бере участь іноземна (переважно долар США, рідше - євро, рубль, інші валюти). Основними формами прояву доларизації в Україні є: доларизація кредитів та депозитів, грошової маси, збереження готівки в іноземній валюті за межами банківської системи («на руках» у населення), чистий попит населення на іноземну валюту.

Однак надмірне використання іноземної валюти негативно впливає як на ефективність грошового обігу в країні, так і на стан економіки країни в цілому. Основними негативними наслідками масштабного використання іноземної валюти є: створення паралельного грошового обігу в іноземній валюті і тим самим посилення недовіри до національної валюти, яка не виконує всіх покладених на неї функцій; трансформація функції попиту на гроші шляхом підвищення його чутливості до динаміки валютного курсу та підвищення еластичності від процентної ставки; зменшення доходів від емісії національних грошей; зниження ефективності національної грошово-кредитної політики, що ставить країну в залежність від монетарної політики країни–емітента іноземної валюти; зниження обсягів інвестицій, бо доходи населення і суб'єктів господарювання частково переносяться у сферу валютних операцій, та інше.

Тобто можна стверджувати, що доларизація має як позитивні якості, так і негативні, і важливим питанням яке необхідно вирішити при аналізі впливу доларизації на функціонування економіки країни, це визначити, які основні фактори спонукають суб'єктів економічних відносин накопичувати іноземну валюту, які позитивні і негативні наслідки має цей процес.

Окремі аспекти доларизації розглянуті у працях Т. Ковальчука, С. Семенова, О. Береславської, С. Мойсєєва, Є. Берга. У полі зору вищезазначених авторів різні аспекти цієї складної проблеми. Так, Т. Ковальчук розглядає

доларизацію як засіб сучасного неоколоніалізму; О. Береславська зосереджує увагу на шляхах подолання доларизації; С. Семенов класифікує доларизацію на окремі види;

Між тим проблема доларизації національної економіки є малодослідженою. Передусім, недостатньо досліджено причини та наслідки доларизації економіки України. Вітчизняна економіка продовжує „зеленіти” за рахунок активної роботи банків на зовнішніх ринках і підвищення попиту населення на валюту на готівковому ринку. Куплену валюту населення та імпортери вкладають у банк, які активно розвивають валютне кредитування, що збільшує доларизацію економіки. Як результат, ступінь впливу НБУ на монетарну ситуацію в країні знижується, pojawiaються нові виклики, ризики і загрози.

Вітчизняна економіка продовжує „зеленіти” за рахунок активної роботи банків на зовнішніх ринках і підвищення попиту населення на валюту на готівковому ринку. Куплену валюту населення та імпортери вкладають у банк, які активно розвивають валютне кредитування, що збільшує доларизацію економіки. Як результат, ступінь впливу НБУ на монетарну ситуацію в країні знижується, pojawiaються нові виклики, ризики і загрози.

Метою курсової роботи є виявлення впливу зміни депозитних ставок у національній та іноземній валюті на рівень доларизації економіки України.

Для реалізації зазначеної мети у роботі вирішуються такі основні завдання:

- з’ясувати сутність доларизації економіки: форми прояву, індикатори, причини та наслідки;
- проаналізувати динаміку рівня депозитної доларизації в Україні;
- дослідити напрями зниження доларизації депозитів у вітчизняній банківській системі та механізм їх вирішення.

Об’єкт дослідження: доларизація депозитів.

Предмет дослідження: причини та ризики депозитної доларизації в Україні.

1. Теоретичні засади доларизації економіки, її суть та причини виникнення

Доларизація економіки – процес насичення сфери обігу готівкою вільно конвертованої валюти у вигляді доларів США. Наприкінці 90-х ХХ ст. доларова маса, що перебуває на руках у населення України, за підрахунками, становить 2 млрд. дол. США.

Доларизація економіки – проникнення долара США та інших валют розвинутих країн світу у внутрішній грошовий обіг країн зі слабкими неконвертованими валютами, внаслідок чого відбувається розлад грошового обміну, надається перевага не національним грошам [3].

Причини доларизації економіки України, а також інших країн пов'язані як із зовнішніми, так і з внутрішніми чинниками. Зовнішні – розширення й розвиток міжнародної торгівлі, залучення іноземних інвестицій, розширення міжнародного туризму тощо. Внутрішні – нестача національної валюти для здійснення розрахунків в умовах жорсткої монетарної політики уряду, високий рівень інфляції що спонукає тримати кошти у вільно конвертованій валюті, найдоступнішою з яких є долар США, тощо.

Значною мірою доларизація економіки пов'язана з діяльністю в Україні таких міжнародних фінансових організацій, як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції і розвитку. З одного боку, кредити, які надають ці організації Україні переважно в доларах США, сприяють зростанню обсягу доларової маси, в т.ч. й готівкової. З іншого боку, ці організації, насамперед МВФ, вимагають проведення жорсткої емісійної політики, що спричиняє нестачу у внутрішньому обігу національної валюти.

Доларизація економіки призводить до таких негативних наслідків припинюється роль національної валюти вартість національної валюти пов'язується не з існуючою товарною масою, а із співвідношенням її з кількістю доларової маси, інфляційні процеси в країні пов'язуються з інфляцією долара США та інших валют, втрачається довіра до національної грошової та фінансової системи, що гальмує формування розвинутих ринкових відносин і

сприяє розширенню тіньової економіки. Через це більшість фахівців виступає проти доларизації економіки.

Доларизація – це економічне явище широкого використання іноземної валюти в країні, що відображає процес заміщення національної грошової одиниці стабільнішою іноземною внаслідок невиконання нею функцій грошей [10]. До факторів, що зумовлюють проблему доларизації вітчизняної економіки, в першу чергу належать:- інфляційні очікування суб'єктів економіки та високий рівень фактичної інфляції. Цей чинник є традиційним протягом усього періоду розвитку доларизації в Україні, тому що суб'єкти господарювання і громадяни з метою диверсифікації ризиків надають перевагу формуванню депозитних вкладів у декількох валютах;- державні позики у іноземній валюті.

Тривалий час державна політика щодо запозичень була орієнтована на іноземний корпоративний сектор та розміщення облігацій зовнішньої державної позики, що стало вагомим чинником зростання доларизації в країні та позбавило стимулів розвитку внутрішнього фінансового ринку; нерозвинутість фінансового ринку, передусім ринку державних цінних паперів, а також його інструментів. Це звужує можливості інвесторів щодо вкладення вільних коштів у національній валюті; недосконалість законодавчо-нормативної та методичної бази. Так створюються умови для нарощування резидентами активних і пасивних операцій саме в іноземній валюті.

Негативними наслідками масштабного обігу долара США в Україні є:

1) створюється паралельний грошовий обіг в іноземній валюті і тим самим посилюється недовіра до національної валюти, яка не виконує всіх покладених на неї функцій;

2) змінюється функція попиту на гроші шляхом підвищення його чутливості до динаміки валютного курсу та підвищення еластичності від процентної ставки. Оскільки попит на іноземну валюту мають не тільки суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, а й населення та інші суб'єкти господарювання, тому виникає висока залежність внутрішнього грошового обігу від шоків і коливань зовнішнього ринку;

3) спрощуються процеси незаконного відпливу капіталу за кордон;

4) грошові потоки переміщуються в тіньовий сектор економіки, зменшуючи податкові надходження до бюджету. Масштаби негативних наслідків визначаються об'ємами тіньового сектору економіки України, який обслуговує передусім іноземна валюта;

5) зменшуються доходи від емісії національних грошей (тобто сеньйораж як різницю між номіналом грошей і затратами на їх виготовлення). Недоодержання емісійного доходу прямо пропорційне рівню заміщення гривні іноземною валютою;

6) скорочуються можливості національної грошово-кредитної політики, що ставить країну в залежність від монетарної політики країни-емітента іноземної валюти. Це зумовлено тим, що внаслідок доларизації важливою складовою пропозиції грошей стає іноземна валюта, для контролю за якою Національний банк має обмежені монетарні важелі управління;

7) обмежуються можливості інвестиційного процесу, бо доходи населення і суб'єктів господарювання частково переносяться у сферу валютних операцій;

8) збільшується волатильність валютного курсу, оскільки до попиту на іноземну валюту для зовнішньоекономічних угод додається внутрішній попит, який суттєво реагує на зміни очікувань економічних агентів;

9) високий ступінь доларизації кредитів спричинює схильність банківського сектору до системного кредитного ризику у випадку значних девальвацій гривні;

10) загалом стимулюють інфляційні процеси в Україні через розширення грошової пропозиції і тим самим пом'якшення монетарної політики;

11) може призвести до погіршення якості балансів банківських установ при знеціненні національної валюти, в разі наявності в цих установах значних обсягів валютних запозичень, що мало місце в Україні при поглибленні фінансової кризи.

2. Емпіричний аналіз причин та ризиків доларизації депозитів в Україні

Доларизація в Україні стала закономірним наслідком економічної нестабільності й високої інфляції, а також намаганням резидентів захистити свої активи від знецінення. Україна належить до таких країн, де неофіційна доларизація набула значного поширення. Національна грошова одиниця – гривня – частково витісняється з внутрішнього ринку, а у виконанні функцій грошей, поряд із нею, бере участь іноземна валюта – долар США і рідше, проте з тенденцією до зростання – Євро.

Серед причин та ризиків доларизації депозитів слід відмітити:

- вищу мінливість темпів інфляції порівняно з курсовою динамікою, що визначає менш стабільний рівень реальної дохідності гривневих фінансових інструментів порівняно з доходом на фінансові активи, деноміновані в іноземній валюті;

- стабільніші процентні ставки за кредитами й депозитами в іноземній валюті, ніж у національній валюті (у тому числі, через нестабільну премію за ризик і широкий діапазон процентних ставок у національній валюті);

- прискорену лібералізацію валютного регулювання, що розширює можливості доступу до глибшого і розвиненішого ринку позик в іноземній валюті та дозволяє розміщувати цінні папери на міжнародних ринках капіталу;

- такі характерні вади української економіки як недостатня глибина і ліквідність національного валютного ринку, низький рівень розвитку ринку фінансових інструментів і цінних паперів, деномінованих в національній валюті, високі ризики ліквідності і низький рівень довіри до національної валюти.

У зв'язку з цим, боротьба з доларизацією як фінансово-економічним явищем та з її ризиками стає важливим напрямом політики НБУ як необхідна умова збереження контрольованості монетарної сфери. Проте в умовах активного входження іноземних банків, які володіють дешевими і довгими валютними ресурсами і мають більшу самостійність у здійсненні своєї діяльності, вирішення зазначеного завдання може суттєво ускладнитися.

З початку 2017 року серед 25 гравців ринку жоден банк не підвищив депозитних ставок, один зберіг наявні, тоді як решта знизили на 0,5–5 процентних пунктів, у середньому – на 2,5 п. п.

Рис. 2.1. Кредити та депозити населення у валюті, за даними НБУ [18]

Як простежується з діаграми, істотних змін в обсязі кредитного портфеля населення за 11 місяців 2017 року не відбулося (приріст склав 0,17%). Приріст депозитів за цей період склав 5,17%. При цьому за рахунок поступового погашення кредитів, виданих в попередні роки, доларизація кредитного портфеля істотно знизилася (на 12,7%). При цьому доларизація депозитів зменшилася на 3%.

Із банківського ринку масово зникають депозити з правом поповнення та можливістю дострокового розірвання. Схоже, депозитний ринок прямує у бік спрощення, за якого залишиться лише два види депозитів: строкові без права зняття та ощадні з вільним рухом коштів.

Так, чотири банки за період січень–липень 2017 року закрили пропозиції термінового депозитного продукту з правом поповнення, внаслідок чого тільки 12 банків з топ-25 учасників ринку пропонують такі продукти. Ще рідкіснішим різновидом є накопичувальний депозит з правом дострокового

розірвання договору, що лишився лише у 10 установах, та й простий строковий вклад старого типу можна знайти тільки в 11 банках першої 25-ки лідерів.

Відсоткові ставки за депозитами на сьогодні продовжують знижуватись і вже є значно нижчими за докризовий рівень 2013 року: середньо-ринкова ставка в національній валюті терміном понад рік зараз складає 13,51% (у 2013 можна було збагатитися на 19-25% від суми вкладу за рік).

Якщо ж йдеться про валютні вклади, середньозважена ставка на ринку - 3,85%. Кількома роками раніше вона доходила й до 9% річних.

Рис. 2.2. Динаміка зміни депозитних ставок для фіз. осіб в Україні, 2015-2017 рр. [9]

На користь того, що саме зараз найбільш сприятливий час для вкладення свідчить ще один фактор. Українська банківська система ще не встигла як слід оговтатися після “великої чистки” НБУ. Адже чим більше в країні банків, тим нижче середній показник процентної ставки за депозитами, а зараз конкуренція серед банків порівняно низька.

У березні 2018 року населення продовжувало нарощувати гривневі та валютні депозити. Загалом за місяць сукупний портфель депозитів у національній валюті у платоспроможних банках помірно зріс - на 0,4% або 1,9 млрд грн до 484,2 млрд грн.

За місяць залишки гривневих вкладів фізичних осіб у платоспроможних банках зросли на 1,0%. Цьому сприяло підвищення доходів населення та зростання привабливості гривневих депозитів на тлі зміцнення гривні.

При цьому обсяг корпоративних депозитів у гривні залишився практично на рівні попереднього місяця.

У іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) у платоспроможних банках спостерігалось зростання депозитів фізичних осіб та зниження на рахунках юридичних осіб.

Загальний портфель кредитів банків у національній валюті за підсумками березня зріс на 0,3% порівняно з лютим - до 581,8 млрд грн. Банки продовжили нарощувати гривневе кредитування населення (приріст за місяць становив 1,4%), в той час як портфель кредитів, виданих корпоративному сектору, залишився на рівні попереднього місяця.

Тренд легко пояснити зміною мотивації банків на фоні засилля вільної ліквідності та постійного падіння ставок:

- a) гроші банкам зараз особливо-то й не потрібні;
- b) банкам припала до душі поправка до Цивільного кодексу, що дала повне право за замовчуванням не віддавати вклади раніше строку;
- c) банки не хочуть у разі поповнення накопичувального вкладу платити вам через півроку за нинішніми високими ставками, адже сподіваються, що на той момент ставки стануть значно нижчими (гарний індикатор позитивно налаштованого herding behaviour та добра передумова для нижчих кредитних ставок, щоправда, лише з боку вартості ресурсів, а не ризик-премії).

Утім, така поведінка банкірів не дуже радує значний сегмент консервативних клієнтів, що звикли до регулярних заощаджень і не хочуть змінювати банк.

Вкладники, які прагнуть використовувати свій депозитний рахунок як спосіб регулярного накопичення, змушені тепер переходити на ощадні рахунки з вільним режимом руху коштів, що дають право не лише поповнення, а й зняття (останнє для такого типу клієнтів є надлишковою функцією, що фактично не використовується, але за яку приходиться платити у формі занижених процентів, а відтак недоотриманих доходів на заощаджений капітал).

Альтернативою поповненню є лише відкриття нового депозиту за новою ставкою або пролонгація короткого строкового.

Компромісне рішення було запропоноване «Банком N», який начебто і зберіг накопичувальний вклад у вигляді депозиту «Прибутковий», але при цьому ставку зазначено тільки на термін у три місяці під 13%. Боюсь, що в разі падіння середніх ставок по ринку банк просто скоригує її в бік зниження. Здається, дрібниця, і банк нічим не відрізняється від тих, що пропонують строкові на три місяці, але імовірно, що це гарний спосіб привабити нових клієнтів, що люблять заощаджувати, одночасно залишивши старих клієнтів з накопичувальними рахунками, оскільки їхній накопичувальний депозит не переведуть на ощадний після закінчення терміну. З іншого боку, з таким самим успіхом можна покласти кошти на строковий тримісячний рахунок під вищий відсоток з пролонгацією і заробити більше.

Одержавлений ПриватБанк приводить надмірні ставки до ладу (продовжуючи курс на зниження), але загалом депозити від державних банків лишаються на рівні, а то й вищими, ніж середні по ринку. Так, гроші на річний строковий депозит у гривні при медіані 15,5%, ПриватБанк та Укргазбанк залучають по 16%, Ощадбанк – 14,50%, Укрексімбанк – 13,90%.

Цікаво, що ПБ, спочатку кардинально знизивши ставки взимку, пізніше загальмував активність, явно не встигаючи за темпами загального ставкопаду, що створює новому державному банку додаткові демпінгові переваги і спотворює ринкову конкуренцію (одночасно вимагаючи нових вливань з держбюджету).

Філіальна мережа – зайвий тягар. Насувається діджиталізація. Скорочення витрат на мережу та персонал впливає на вкладників, яким деякі банки пропонують занижені на 0,5–1 п. п. ставки порівняно з депозитами, відкритими онлайн. Один іноземний банк, сфокусувавшись на корпоративному бізнесі та інтернет-банкінгу, закрити відділення в обласних центрах-не-мільйонниках, при пролонгації старих накопичувальних вкладів переводить їх на ощадний рахунок, а для створення строкового підняв ліміт до \$25 000,

паралельно нав'язуючи гривневу картку, за обслуговування якої щомісяця треба платити мінімум 120 грн.

Долар втрачає популярність. Або ж просто перетікає в кеш. Можна припустити, що найнижчі в історії України ставки за доларовими депозитами посприяють дедоларизації. Який сенс за мізерний процент нести гроші на валютний депозит, наражаючись на ризики зміни валютного законодавства. Як наслідок відтік валютних вкладів населення за перше півріччя склав -9,2%, тоді як обсяг гривневих збільшився на 9,8%, за оперативними даними НБУ[8].

Українська економіка сильно доларизована, тому регулятору складніше проводити монетарну політику, а економіці не вистачає коштів для інвестування.

Отже, можна зробити висновок, що структура банківських депозитів населення більше ніж на 50% складається з іноземної валюти і має негативну тенденцію до зростання. Подібне економічне явище має назву доларизованої економіки та характерне для країн із слабкою національною валютою та перехідною економікою. Процеси доларизації можна характеризувати як використання іноземних валют в цілях засобу обігу, платежу, міри вартості поряд з національною валютою.

На сьогодні Україна за класифікаційною методикою Міжнародного валютного фонду є країною із «високодоларизованою» економікою: рівень доларизації за показником частки депозитів у іноземній валюті в грошовому агрегаті М3 перевищує 30% [4]. Доларизація банківських депозитів у 2017 р. становить 55%, що свідчить про нестабільність економічної ситуації в країні та невпевненість громадян не тільки в національній валюті, а і в державі в цілому.

3. Проблеми доларизації депозитів у вітчизняній банківській системі та механізм їх вирішення

Стратегія розвитку та реформування банківської системи до 2020 року через реалізацію її основних напрямів (монетарна політика, банківський нагляд, фінансова стабільність та ін.) має забезпечити підвищення стійкості та конкурентоспроможності банківської системи. Остання повинна бути у змозі ефективно функціонувати в умовах низько-інфляційного середовища та процентних спредів, недопустимості валютних спекуляцій на ринку та непартнерських відносин з клієнтами банків. У сукупності це призведе до відновлення макроекономічної стабільності, довіри до банківського посередництва, національної валюти та зменшення фінансової доларизації в країні.

Забезпечення цінової стабільності у довгостроковому періоді має знизити невизначеність вартості гривневих ресурсів і, тим самим, збільшити попит на національну валюту. Історичність (довгостроковість) виконання НБУ кількісної цілі монетарної політики щодо показника інфляції та низька його волатильність забезпечать передбачуваність монетарних умов на середньострокову перспективу та позитивно вплине на довіру суб'єктів ринку та де-доларизацію економіки.

У цьому ключі необхідним є виконання Національним банком наміру, визначеного у Меморандумі про економічну та фінансову політику з МВФ щодо переходу на режим таргетування інфляції протягом 12 місячного терміну. У багатьох країнах зазначений крок, поряд із макроекономічною стабілізацією та розвитком фінансового ринку, став ключовим чинником де-доларизації економіки [15].

Важливим де-доларизаційним заходом є продовження політики плаваючого обмінного курсу, яка на сьогодні дозволила абсорбувати зовнішні шоки, заспокоїти валютний ринок та зменшити попит на іноземну валюту, зберегти обмежені міжнародні резерви країни, ліквідувати практику існування паралельних обмінних курсів, збільшити прозорість щодо визначення офіційного обмінного курсу та зосередитися у майбутньому виключно на головній цілі - забезпеченні цінової стабільності.

В умовах значної доларизації української економіки, яка є характерним дисбалансом транзитивної економіки, активна діяльність філій іноземних банків може суттєво погіршити можливості її подолання та спричинити низку негативних наслідків, а саме:

- закріпити викривлену валютну, строкову і галузеву структуру банківського кредитування;

- створити нерівні умови конкуренції на фінансовому ринку України, що приведе до перерозподілу на користь іноземних філій ринку корпоративних клієнтів та встановлення зарубіжними банками контролю над найбільш ефективними сферами діяльності; підвищить залежність економічного розвитку України від інтересів іноземних банків;

- посилити загрозу неконтрольованого відтоку капіталу і фінансових ресурсів із відповідними негативними наслідками для стану платіжного балансу, вітчизняного валютного ринку і грошової одиниці.

У зв'язку з цим на перше місце висувається завдання визначення шляхів регулювання діяльності банків з іноземним капіталом з метою не допущення їх впливу на зростання доларизації української економіки та збереження позицій національної валюти і вітчизняних банків у валютно-фінансовому просторі України.

Рациональна стратегія державного управління процесом входження іноземних банків в Україну полягає в тому, щоб максимально інтегрувати їх в українську економіку, орієнтуючи на виконання пріоритетних національних завдань. У зв'язку з цим основним завданням має стати удосконалення механізмів їх розподілу, та переорієнтація з використання адміністративних важелів стримування експансії іноземного банківського капіталу на зміцнення конкурентоспроможності української банківської системи шляхом максимальної компенсації тих переваг, що володіють іноземні банки.

Для їх вирішення поряд із запровадженням тимчасового (протягом трьох - п'яти років) періоду обмеженої присутності іноземних банків у стратегічних сегментах українського ринку фінансових послуг, основна увага має бути приділена напрацюванню нових підходів із використанням широкого кола

механізмів, що стимулюють капіталізацію банківської сфери та розширюють її забезпеченість довгими ресурсами, інтенсифікують розвиток вітчизняного валютно-фінансового ринку як необхідну передумову підвищення економічної доцільності здійснення операцій у національній валюті.

Проте, зважаючи на структуру основних мотивів приходу іноземних банків в Україну, сприяння вирішенню проблем української банківської системи не входить у перелік їх інтересів. Натомість, саме наявність цих проблем в значній мірі визначає можливість отримання іноземними банками високих прибутків на українському ринку. Тому, як переконує світовий досвід, за відсутності виваженої стратегії відкриття внутрішнього ринку банківських послуг, розробленої з урахуванням інтересів України, наслідки приходу іноземного банківського капіталу можуть набути переважно негативного забарвлення, а саме:

- розширення ресурсної бази фінансування реального сектора вітчизняної економіки не означає їх автоматичної переорієнтації до інноваційних галузей. За відсутності механізмів оптимального розподілу фінансових ресурсів підвищується ймовірність збереження викривленої валютної, строкової і галузевої структури банківського кредитування переважно високоприбуткових галузей (торгівлі, операцій з нерухомістю, галузей, пов'язаних із видобуванням і первинною переробкою мінерально-сировинних ресурсів), що веде до загострення структурних ризиків [18];

- підвищення якості обслуговування і зниження рівня процентних ставок за кредитами в умовах спрощеного доступу філій іноземних банків до ресурсів материнських структур, їх якіснішої технологічної і методологічної бази, великого досвіду маркетингових стратегій і технологій ризик-менеджменту, гнучкості підходів до питань кредитування населення створить нерівні умови конкуренції на фінансовому ринку України, що обумовить необхідність значних витрат вітчизняних банків на впровадження нових технологій та навчання персоналу, що зменшить їх фінансову стійкість; приведе до перерозподілу на користь іноземних філій ринку корпоративних клієнтів та встановлення зарубіжними банками контролю над найбільш ефективними

сферами діяльності; підвищить залежність економічного розвитку України від інтересів іноземних банків;

- за зменшення впливу внутрішніх шоків на стабільність функціонування банківської системи в умовах розширення можливостей іноземних філій вирішувати свої фінансові проблеми за рахунок материнської компанії зростає загроза неконтрольованого відтоку капіталу і фінансових ресурсів: можливість швидкого згорання діяльності, виведення кредитних ресурсів та інвестицій з України філій іноземних банків з метою мінімізації ризиків та фінансових втрат при одночасній слабкості національної частини банківського сектору спровокує колапс національної фінансової системи;

- за збільшення об'ємів іноземних інвестицій в економіку України, підтриманих діяльністю іноземних банків, в майбутньому слід очікувати не менш потужного відпливу капіталу у формі виведення прибутків із відповідними негативними наслідками для стану платіжного балансу, вітчизняного валютного ринку, курсу української валюти.

Таким чином, завдяки розширенню присутності іноземних банків в Україні інтенсифікується розвиток якісно нового фінансово-економічного середовища, головну роль в якому відіграватимуть іноземні банки та іноземна валюта. Це створює загрозу реалізації внутрішніх і зовнішніх стратегічних завдань, які стоять перед українською економікою. Відтак процес входження іноземного капіталу в український банківський сектор, особливо в умовах деформованого механізму розподілу фінансових ресурсів, має бути вкрай поступовим і регульованим державою.

Рациональна стратегія державного управління процесом входження іноземних банків в Україну полягає в тому, щоб максимально інтегрувати їх в українську економіку, орієнтуючи на виконання пріоритетних національних завдань. У зв'язку з цим основним завданням має стати удосконалення механізмів розподілу ресурсів, та переорієнтація з використання адміністративних важелів стримування експансії іноземного банківського капіталу на зміцнення конкурентоспроможності української банківської

системи шляхом максимальної компенсації відсутності у неї переваг, якими володіють іноземні банки.

У подальшому для збільшення прозорості та передбачуваності політики обмінного курсу, яка є однією з умов де-доларизації економіки, необхідно:

- чітко визначити умови виходу Національного банку на валютний ринок (вид інтервенцій, їх мета, порядок/правила проведення) та оприлюднити зазначені умови одним діючим на постійній основі документом. На сьогодні Національний банк щоквартально оприлюднює лише основні види валютних інтервенцій, які будуть застосовуватися в поточному кварталі, що не додає передбачуваності валютній політиці регулятора;

- запровадити єдиний інструмент проведення валютних інтервенцій – валютні аукціони (досвід Грузії, ін. країн) за ринковим курсом на заміну існуючих 2 видів інтервенцій (1- інтервенцій за єдиним курсом для впливу на загальний попит та пропозицію грошей в Україні відповідно до стану грошово-кредитного ринку та 2- адресних інтервенцій – у разі виникнення нагальних потреб загальнодержавного значення) [14].

У цілях де-доларизації та підвищення ефективності монетарної політики необхідно удосконалити грошово-кредитне регулювання та підвищити інституційну спроможність Національного банку шляхом:

1. Удосконалення підходів щодо регулювання грошово-кредитного ринку. Застосування сучасних інструментів монетарної політики в Україні базується на кількісному підході, у той час як ефективна реалізація політики за режиму таргетуванні інфляції, вимагає застосування процентного підходу (регулювання ринку через процентні інструменти), збільшення ролі процентної політики та процентного каналу монетарного трансмісійного механізму.

2. Підвищення ролі процентної політики Національного банку в регулюванні грошово-кредитного ринку. Політики гнучкого курсоутворення має неодмінно супроводжуватися активізацією процентної політики. Для цього необхідно:

- провести гар-аналіз інструментів та процедур монетарної політики НБУ та країн Євросоюзу, інших країн з режимом таргетування інфляції та активною

процентною політикою та привести інструментарій монетарної політики у відповідність до передового світового досвіду. Зокрема, необхідно: офіційно визначити операційний орієнтир (ставку овернайт на міжбанківському ринку), дотримуватися правила «вузького процентного коридору», визначити «основними операціями» (тендери із 7-денною строковістю за якими необхідно проводити основний обсяг операцій з регулювання ліквідності) та «ключові ставки», стандартизувати та спростити інструменти регулювання ліквідності, інше;

- удосконалити процентні інструменти НБУ таким чином, щоб забезпечити тісне координування відсоткових ставок за активними та пасивними операціями НБУ із офіційною ставкою НБУ. У цілому удосконалення процентних інструментів Національного банку, а також інструменту обов'язкових резервних вимог має бути спрямовано у напрямі зменшення операційних витрат банків, що дасть можливість запропонувати банкам кредити в національній валюті за нижчою вартістю і тим самим збільшити попит на національну валюту;

- забезпечити у середньостроковому періоді утримання облікової ставки на позитивному порівняно з рівнем інфляції. Це дозволить адекватно відображати ціну гривневих ресурсів на ринку та враховувати інфляційну складову в офіційній обліковій ставці, що вплине на підвищення довіри до процентної політики центрального банку та національної валюти;

У цілому гнучкий курс та активна процентна політика дозволить ефективно впливати на наближення ставок за кредитами та депозитами в національній та іноземній валютах, поглиблення ринків капіталу, де-доларизації економіки тощо.

3. Зміцнення спроможності Національного банку щодо розробки прогнозів, у тому числі прогнозування ліквідності банківської системи, прогнозу інфляції, макроекономічні прогнози. Процес прийняття рішень з монетарної політики має бути «заякорений» на власних прогнозах та макроекономічних дослідженнях центрального банку. Зокрема, оприлюднення на офіційному сайті НБУ прогнозу ліквідності (за досвідом ЄЦБ) сприятиме

поліпшенню банками управління власною ліквідністю, знизить надмірне покладання банків на посередництво НБУ, стимулюватиме розвиток та поглиблення міжбанківського ринку, збільшення строковості його інструментів, вирівнювання кривої доходності на грошовому ринку та зростання привабливості ресурсів у національній валюті;

4. Збільшення обсягу та диверсифікація якісного складу міжнародних резервів з метою нарощення їх стабілізаційного потенціалу. Належний рівень міжнародних резервів є психологічним чинником зниження негативних очікувань на валютному ринку та де-доларизації в країні;

5. Підвищення операційної та політичної незалежності Національного банку. По мірі стабілізації політичної ситуації та ситуації з державним бюджетом, необхідним буде ініціювання скасування всіх законодавчих норм, що знижують операційну та політичну незалежність Національного банку України (авансові платежі до державного бюджету, покриття ОВДП виконання зобов'язань банків за обов'язковими резервами, викуп НБУ ОВДП тощо);

Важливим де-доларизаційним чинником є прозорість та зрозумілість процесу прийняття рішень регулятором, передбачуваність та довіра до монетарної політики [9].

Для збільшення прозорості та довіри до монетарної політики важливими інструментами комунікаційної політики та прозорості прийняття рішень Національним банком мають стати: річний графік засідань Комітету з монетарної політики, Інфляційний звіт, відео та стенограми прес-конференцій, протоколи засідань Комітету із публікацією поіменних результатів голосування та співвідношення голосів.

Висновки

Вагомим чинником доларизації сучасної економіки України є криза недовіри її суб'єктів до національної валюти. Криза недовіри спричинена нестабільністю грошової одиниці. Головною метою повинно стати відновлення довіри до національної валюти, що повинно стати одним із важливих завдань Центрального банку.

Вирішенню проблеми доларизації може в значній мірі сприяти системний підхід до регулювання грошово-банківської та бюджетної сфер України. При цьому важливими, з нашого погляду, є такі висновки і рекомендації:

– поступове переведення гривні у режим повної конвертованості, тобто вільного обміну на іноземні валюти. Потрібно домогтися такої ситуації, коли гривня стане валютою, яка необмежено і вільно обмінюється за поточними, капітальними та інвестиційними операціями. Однак, щоб перейти на вільну конвертованість, недостатньо скасування обмежень на обмінні та інші операції. Потрібно провести ефективні структурні реформи, які забезпечать економічне зростання та підвищення добробуту населення;

– посилення контролю за надходженнями податків до державного бюджету з ціллю ліквідації його дефіциту. Водночас, адміністративна заборона купівлі-продажу іноземної валюти населенням у банках не буде ефективною, вона може тільки спровокувати банківську паніку. Податок на купівлю валюти можна розглядати як джерело бюджетних надходжень, а не як серйозний бар'єр для доларизації економіки;

– стимулювання розвитку інвестицій у банківські метали (золото, срібло, платина, паладій).

Вирішенню проблеми доларизації може в значній мірі сприяти системний підхід до регулювання грошово-банківської та бюджетної сфер України. Потрібно домогтися такої ситуації, коли гривня стане валютою, яка необмежено і вільно обмінюється за поточними, капітальними та інвестиційними операціями.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд банківської системи України [Електронний ресурс] // Національне рейтингове агентство «Рюрік». – Режим доступу : <http://www.rurik.com.ua/our-research/branch-reviews/1787.p.1>
2. Береславська О. Доларизація в Україні та шляхи її подолання // Вісник НБУ. – 2004. - № 10. – С. 10-13.
3. Борисенко І. І. Управління фінансовими ресурсами банківської установи на основі логістичного підходу / І. І. Борисенко // Вісн. Нац. ун-ту «Львів. Політехніка». Логістика. – 2012. – N 633. – С. 58–64.
4. Бухтіарова А. Г. Розвиток національної системи страхування вкладів автореф. дис. доктора екон. наук: 08.00.08 / Аліна Геннадіївна Бухтіарова. – Д.: УАБС, 2015. – 23 с.
5. Версаль Н.І. Проблемні банки в Україні: причини появи та особливості функціонування в 2008-2014 рр. / Н.І. Версаль // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка / Економіка. – 2014. – №10. – С. 10-17.
6. Демківський А.В. Гроші та кредит. – К.: Дакор, 2003. – 528 с.
7. Дмитренко М. Управління фінансами банку// Вісник НБУ. – 2010. №11. – С.28-29.
8. Доларизація економіки України [Ел. ресурс] // Ефективна економіка: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.m.nayka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=3271>.
9. Доларизація та чорний ринок валюти в Україні: причини, обсяги, наслідки для економіки та політики [Ел. ресурс] // Центр економічної стратегії: [сайт]. – Режим доступу: http://ces.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Currency-black-market_Research-paper.pdf. – Назва з екрана.
10. Дробязко А. Тенденції розвитку Банківського сектору України в умовах макроекономічного зростання 2010 – 2011 рр. // Банківська справа. – 2012.-№5.- С.33. –39.

11. Звіт про діяльність Фонду за 2016 рік [Ел. ресурс] // Фонд гарантування вкладів фізичних осіб: [сайт]. – Режим доступу: http://www.fg.gov.ua/upload/Zvit_FGVFO_ukr_2016.pdf. – Назва з екрана.

12. Ткаченко Н.В. Міжнародна практика побудови систем страхування депозитів / Н.В. Ткаченко // Фінансовий простір / Економіка. – 2014. – №4. – С. 235–244.

13. Шейко О.П. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку національної банківської системи // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 9.- Суми: Мрія-1 ЛТД; УАБС,2014.- С.301-305.

14. Оцінка політики у сфері державного боргу, проведена Міністерством фінансів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?&art_id=398647&cat_id=398646/p.1

15. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua/p.1>

16. Основні показники діяльності банків України, за даними Національного банку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798/p.1

17. Національний банк України: Офіційне інтернет-представництво. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=98788&cat_id=37650/p.1

18. www.bank.gov.ua – НБУ p.1